

БЕОГРАДСКА КОНФЕРЕНЦИЈА НЕАНГАЖОВАНИХ

Конференција шефова неангажованих земаља која се одржавала од 1. до 6. септембра 1961. године један је од најзначајнијих догађаја у дугачкој и бурној историји овога града. То је свакако најистакнутији скуп државника који се икада дотле одржао, не само у Београду, него уопће у новијој историји. Његово одржавање управо у Београду, показује колико је он као главни град социјалистичке Југославије ступио у ред великих центара међународног живота нашег времена.

Избор Београда као мјеста првог састанка шефова неангажованих земаља није производ случаја, нити је до тога дошло неочекивано. Довољно је да се подсетимо да је Београдској конференцији претходио тројни састанак Тито-Нехру-Насер 18—19. јула 1956. на Брионима и састанак петорице шефова у југословенској мисији при Уједињеним нацијама у септембру 1960. године.* Надаље треба имати у виду и то да је акција за сазивање Београдске конференције покренута на састанку председника Тита са председником Насером у Каиру априла 1961. године.

Активност Југославије око повезивања и усклађивања акције неангажованих земаља у току година које су непосредно претходиле Конференцији била је један од важних елемената који су омогућили одржавање и успјешни исход тог историјског скупа. Међутим та активност сеже много даље у прошлост и обухвата богату дјелатност нашег Председника и других југословенских државника, као и представника наше земље широм свијета. Све то створило је Југославији посебно мјесто у реду неангажованих земаља и уопће у међународној заједници. Признање које је она добила тиме што је Београд изабран као мјесто састанка ове конференције одражава признање на које је широм свијета наишла дослиједна југосло-

* На састанку 29. септембра у југословенској мисији учествовали су председник Насер, председник Сукарно, председник Нкрумах, принц Сиханук, премијер Нехру и председник Тито, који је био домаћин и сазивач састанка.

венска политика у тешким и компликованим ситуацијама протеклих година.

Београдска конференција, према томе, улази и дефинитивно ће ући у историју као одраз и израз бурног развоја у међународним односима на почетку седме декаде двадесетог столећа, али и као доказ значајне улоге наше земље у том збивању и као допринос нашег града најпозитивнијим настојањима у међународној заједници.

Идеја о сазивању конференције произашла је како из потребе да се парира акутно и врло опасно заоштрење у међународним односима у 1960-ој и 1961-ој години, тако и из дугорочног дјеловања неангажованих земаља, чија је дотадања сарадња изазвала потребу сумаирања ставова и трасирања даље акције у интересу превладавања хладног рата и уопће затегнутости у свијету.

Међународни односи почетком године, док се друг Тито налазио на свом путу по афричким земљама, били су још увијек снажно потресени кризом око обавештајног лијета америчког авиона типа У-2 који је 1. маја 1960. оборен усред СССР-а. Како се то десило непосредно пред дуго очекивани и припремани састанак шефова великих сила у Паризу, посљедице ове провокације довеле су до пропасти четворног састанка и озбиљног погоршања односа између великих сила Запада и Совјетског Савеза.

Забринутост коју је изазвала динамика поново разбуктаног хладног рата захватила је цијели свијет. Поједини државници неанагажованих земаља позивали су на успоставу разумнијих односа међу водећим свјетским силама, али то очигледно није било довољно. Штавише петорица шефова који су се састали у Њу Јорку у југословенској мисији упутили су апел шефовима двију страна да поново успоставе радне и конструктивне контакте. Пријем ове акције у већини земаља свијета показао је да нова опасност, коју су непрекидно повећавали учестали дуели и војне мјере на линији хладног рата, изазива спремност енергичније акције у корист мира.

У том погледу предсједник Тито добио је непобитну потврду и снажан подстицај на путу по земљама Африке. На том путу он се нашао са руководиоцима Гане, Тогоа, Либерije, Гвинеје, Малија, Марока, Туниса, Алжира* и УАР. У току тих посјета, које падају у мјесеце фебруар и април, размјењена су гледишта о текућим свјетским проблемима. Било је очигледно да је потребно да неко преузме иницијативу и да се покрене цијели неангажовани свијет.

Тако је дошло до објаве коминикеа у Каиру и до формалне иницијативе да се још у току исте године састану шефови неангажованих земаља. Оба државника изразила су у Каиру 19-ог априла своју забринутост због све већег погоршања у међународним односима и распиривања хладног рата. Међутим у току припрема за конференцију стање се и даље погоршавало. Љети исте године Сједињене Државе предузеле су забрињавајуће војне мјере. Оне су појачале своје ударне снаге у Европи, знатно повећале војне ставке у буџету, а такођер је повећано бројно стање оружаных снага позивањем резервиста у активну службу. Крајем августа Совјетски Савез најавио је обнављање војних нуклеарних експеримената. САД ускоро су иза тога објавиле да ће и оне тако поступити.

Ситуација крајем љета 1961, пред Београдску конференцију, била је испуњена ратном опасношћу и опћом тјескобом која је захватила све дијелове свијета. То је било у јарком контрасту са помирљивом атмосфером која је услједила у вези са састанком Хрушчов-Ајзенхауер у Кемп Дејвиду двије године раније 25—27. септембра 1959. Тада је изгледало да

је превладана затегнутост у односима коју су изазвали догађаји око Ма-Барске у јесен 1956. и да је наступила ера веће стабилности и постепене ликвидације хладног рата који је свијет очекивао на основу достигнућа четворног састанка љети 1955. у Женеви. Тој атмосфери допринео је и пристанак Ајзенхауера да врати посјету и дође у СССР у току 1960. и затим споразум о поновном четворном састанку, пет година послје Женева.

Ти ранији резултати на путу ликвидације хладног рата, иако нису спријечили привремене поремећаје у односима, оправдавали су вјеру у успјех и јачали одлучност државника неангажованих земаља. Београдска конференција произашла је из овог процеса и није замишљена као покрет магичним штапићем који би могао одједном растјерати тмурне облаке са политичког неба. Смирење, које је тако брутално поремећено једном провокацијом, могло се успоставити само упорним и систематским напорима свих позитивних снага на свјетској арени. Према томе, задатак који је стајао пред државницима који су се посљедњих дана аугуста прикупљали у Београду, није био да пронађу магичну формулу за рјешење једне одређене ситуације, него да повећају ефикасност дјеловања оних политичких снага у свијету којима стоје на челу како би оне допринјеле што скоријем превладавању постојеће затегнутости.

Другим ријечима Београдска конференција могла је играти позитивну улогу у напорима да се смањи акутна затегнутост само зато што су на њој били окупљени лидери једног широког и све моћнијег покрета неангажованих земаља који је постао један од прворазредних фактора на међународној сцени. Према томе разматрање, билансирање и трасирање даљег правца кретања у вези са цијелим низом питања међународних политичких, друштвених и економских односа требало је да буде база и основни задатак Конференције.

Потреба за одржањем конференције у вези са порастом покрета неангажованости и њезина дугорочна улога није била у противуречју са њезиним непосредним могућностима дјеловања на свјетском дипломатском попришћу. То су била само два аспекта дјелатности, тијесно повезана, који су се међусобно допуњавали. На Конференцији та два аспекта добила су артикулирани израз у Београдској декларацији, с једне стране и у изјави конференције и писмима предсједнику Ајзенхауеру и премијеру Хрушчову, с друге стране.

Ови конкретни акти Конференције и њен ток одразили су се снажно на развој свјетске ситуације и осјетили су се већ на засједању Генералне скупштине Уједињених нација које се одржало ускоро послје конференције, а осјећају се још и данас. Посебно је Конференција добила на актуелности у вези са недавно одржаном другом конференцијом шефова неангажованих земаља у Каиру.

ПРИПРЕМЕ И ТОК КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Непосредне припреме за Конференцију започеле су на припремној конференцији која се одржала у Каиру 5. јуна 1961. године, на којој су учествовали представници 22 земље и један посматрач. На тој конференцији је састављена листа земаља којима је онда упућен позив за конференцију. Даље је том приликом израђен дневни ред Конференције који је садржавао слиједеће тачке:

* Састанак са привременом владом Алжира одржан је за вријеме посјете Тунису, гдје је тада било њезино сједиште.

I. Размјена гледишта о међународној ситуацији;

II. Успостављање међународног мира и безбједности:

1. Поштовање права на самоопредјељење народа и земаља. Борба против империјализма, ликвидације колонијализма и неоколонијализма;

2. Поштовање суверенитета и територијалног интегритета држава, немијешање и неуплитање у унутрашње послове других држава;

3. Расна дискриминација и политика апартхејда;

4. Опће и потпуно разоружање, забрана вршења нуклеарних експеримената, проблем страних војних база;

5. Активна мирољубива коегзистенција међу државама са различитим политичким и друштвеним уређењем;

6. Улога и структура Уједињених нација и примјена њених резолуција.

III. Проблеми неједнаког економског развитка и унапређење међународне економске сарадње.

IV. Остала питања.

V. Коминике конференције.

Овај дневни ред наравно није био предвиђен као формална база за организацију рада Конференције. Конференција према томе није ни разматрала посебно поједине тачке једну иза друге. Дневни ред је послужио као индикација која подручја из међународног живота Конференција треба да разматра. Сва наведена питања, према томе, третирана су упоредо у говорима шефова делегација, у дискусијама Конференције и њеног комитета, а исто су тако упоредо укључена у декларацију Конференције, као њезин главни финални акт.

На припремној конференцији, још је утврђено да Конференција треба да траје 5—7 дана, Београд је одређен као мјесто одржавања, а Југославији је повјерено да изврши све потребне припреме и осигура функционисање свих потребних служби и Секретаријата.

На три дана прије Конференције донесен је на састанку представника земаља учесница у Београду пословник Конференције и препоруке у погледу организације рада. Конференција је на свом првом састанку прихватила ове приједлоге, који су међу осталим предвиђали да ће предсједничка функција ротирати послије прве сједнице коју је отворио и којој је председавао предсједник Тито.

У исто вријеме са овим дипломатским припремама вршиле су се у Београду интензивне организационе и техничке припреме. Извршена је адаптација велике сале у Народној скупштини, гдје су одржане пленарне сједнице, а у зградама Савезног извршног вијећа и у Народној скупштини Србије извршене су припреме за одржавање затворених састанака шефова и за рад комитета конференције. У згради Синдикалног вијећа уређен је најмодерније опремљен центар за штампу, рачунајући на велики број иностраних кореспондената.

Велики проблем представљао је и смјештај и кретање толико великог броја највиших државника у Београду. Зато су кориштени сви главни хотели и многе друге стамбене зграде. Међу посебне проблеме треба убројати и осигурање телефонске и телеграфске везе изузетно великог интензитета са свим крајевима свијета. Сви ти и многи други проблеми ријешени су успјешно, иако је једино раније искуство на које се могло

ослањати била конференција о Дунаву 1948. године, која је била по свом обиму и значају свакако далеко од тога да би могла послужити као узор за овај скуп државника.

На Конференцији биле су пуноправно заступљене слиједеће земље:

Авганистан — Сардар Мохамед Дауд, председник владе;

Алжир — Бен Јусуф Бенхеда, председник владе;

Бурманска Унија — У Ну, председник владе;

Цејлон — Сиримаво Бандаранаике, председник владе;

Етиопија — Хаиле Селасије I, цар Етиопије;

Гана — др Кваме Нкрумах, председник Републике Гане;

Гвинеја — Бивоги Луј Лансана, министар иностраних послова;

Индија — Џавахарлал Нехру, председник владе;

Индонезија — др Ахмед Сукарно, председник Републике Индонезије;

Ирак — др Хашем Цавад, министар иностраних послова;

Јемен — принц Сејфул ел Хасан, председник владе;

Југославија — Јосип Броз Тито, председник републике;

Камбоџа — Нородом Сиханук, шеф државе;

Кипар — Архиепископ Макариос председник републике;

Конго (Леополдвил) — Сирил Адула, председник владе и

Антоан Гизенга, потпредседник владе;

Куба — Освалдо Дортикос, председник републике;

Мали — Модибо Кеита, председник републике;

Мароко — Хасан II, краљ Марока;

Непал — Махендра Бикрам, краљ Непала;

Сомалија — Аоан Абдула Осман, председник републике;

Судан — Ибрахим Абуд, председник Врховног савјета и владе Судана;

Тунис — Хабиб Бургиба, председник републике;

Уједињена Арапска Република — Гамал Абдел Насер, председник републике.

Посматраче на Конференцији послали су Боливија, Бразил и Еквадор.

Рад Конференције пратио је и велики број посматрача који су представљали деветнаест ослободилачких покрета из Африке, и 15 социјалистичких партија, радничких организација и других прогресивних организација из свих крајева свијета. Конференција је примила велики број писмених порука и то: дванаест порука од шефова држава и влада, међу којима од Џона Ф. Кенедија, председника САД, Никите С. Хрушчова, председника владе СССР и Чу Ен Лаја, председника владе НР Кине; девет меморандума од ослободилачких покрета из Африке и са Малте; један заједнички меморандум о Јужној Африци који је потписало једанаест организација.

Стотину деведесет и пет порука од разних организација, установа и угледних појединаца из свих крајева свијета.

Ток конференције

1. септембра. — У десет сати конференцију је отворио Јосип Броз Тито, као домаћин. На тој сједници прихваћене су организационе одлуке и усвојен пословник. Тог дана одржана су још три пленарне сједнице на којима је започела генерална дебата.

2. септембра. — Одржане су још четири сједнице пленума на којима се наставила дебата. На првој јутарњој сједници још је образован

комитет у којем су учествовале све делегације, а који је имао за задатак да изради нацрт одлука Конференције. Комитет је одмах почео са радом у згради Народне скупштине Србије.

3. септембра. — Одржане су три сједнице пленума. Комитет је наставио са радом. Тога дана прије подне говорио је председник Тито учествујући у дебати.

4. — септембра. — Прије подне одржане су двије сједнице пленума, а послје подне је у згради Савезног Извршног вијећа одржан затворени састанак шефова уз присуство само најближих сарадника. Комитет је радио и тога дана.

5. септембра. — Пленарне сједнице одржане су само прије подне. Том приликом Камбоџа, Југославија и Гана објавиле су де јуре признање Привремене алжирске владе. Тога дана први пут се појавила и делегација Конга — председник владе Адула и потпредседник владе Гизенга. Послије подне одржан је поновно затворени састанак шефова који је трајао до један и четврт послје пола ноћи. На том састанку дискутовано је о извјештају комитета, који је завршио повјерени му посао, и извјештај је прихваћен.

6. септембра. — Завршни пленарни састанак отворен је у два сата ујутро, по повратку шефова из зграде Савезног извршног вијећа у зграду Савезне народне скупштине. На тој сједници усвојена је „Изјава о ратној опасности и апел за мир”, писма шефовима СССР и САД и Декларација Конференције. У два сата и четрдесет минута краљ Хасан, који је по ротацији председавао тој сједници, закључио је Конференцију.

Од првог тренутка Конференција је била сучена са великим и хитним задацима које је савремена међународна ситуација постављала пред све народе свијета. У свом уводном говору председник Тито је подвукао и потребу да конференција дјелује хитно „да би се нашао излаз и спријечио нов ратни сукоб”, а исто тако он је указао и на далекосежни значај акције неангажованих земаља како би се нашао излаз из хладног рата:

„У читавом послјератном периоду мислим да никад није било тако хитно потребно као данас да државе које не припадају ни једном блоку изнесу што јединственије, јасно и недвосмислено, преко својих највиших представника, своја гледишта о проблемима који доводе читав свијет на руб највеће катастрофе у његовој историји. Идеја о том да земље које нису везане за блокове, на овај или онај начин, што ефикасније учествују у међународним збивањима, нарочито у онима која их се непосредно и животно тичу, никла је из свијести да у данашње вријеме одговорност за будућност човјечанства не може сносити само неколико држава, па ма колико оне биле велике или моћне.”

Говорећи даље о постанку блокова и развоју хладног рата и о све већем значају ванблоковских земаља, а посебно о њиховом удјелу у процесу деколонизације, председник Тито се осврће на тврђе да у Београду треба да се формира један нови, трећи, блок.

„Сувишна су страховања да би овај састанак могао да буде почетак стварања трећег блока. Зар би то било логично да ми, који се боримо против блоковске подјеле свијета, стварамо трећи блок? Свакако да не би. Такве тежње ми не можемо имати, пошто би то било супротно политичкој концепцији ванблоковских земаља.” Изложивши разлику између политике силе блокова и ванблоковске концепције председник Тито наставља са позитивним излагањем циљева Конференције.

„Овај састанак, по мом мишљењу, треба да доведе велике силе до сазнања да судбина свијета не може да буде у њиховим рукама. Он треба

да покаже протагонистима силе да већина свијета одлучно одбацује употребу силе као начин ријешавања разних важних питања која нам је проšli рат оставио у наслијеђе. Ја могу без претјеривања рећи да земље које су заступљене на овој конференцији, а и многе друге које не припадају ни једној групацији, представљају велику већину јавног мнијења свијета. Оне представљају савијест човјечанства. О томе треба и те како да воде рачуна они који помишљају на ратне авантуре.”

Даље се у говору одбацују алузије на тобожње маневрирање ван-блоковских земаља између позиција два блока, односно о томе да је Конференција уперена против ове или оне велике силе. Друг Тито затим говори о проблемима који постоје и међу неангажованим земаљама и подвлачи потребу разликовања оног што је битно од оног што спада у други ред по значају.

„Овај састанак нас не обавезује да морамо у свим питањима бити једнодушни. Али у оним проблемима који су овог часа од животног значаја за читаво човјечанство наша једнодушност би била од огромне користи — и ја сам увјерен да свијет то од нас и очекује.”

Ова мисао још је једном подвучена у завршном пасусу говора који је не само представио циљеве Конференције свјетској јавности, него је послужио и као усмјеравајући увод у генералну дебату.

„Народи читавог свијета очекују да ће одавде чути једнодушан и одлучан глас против свега што онемогућава миран стваралачки живот људи на земљи. Људе је већ измучио хладни рат, који узима све оштрије облике и они стрепе од могуће катастрофе коју би проузроковао нов свјетски рат. Према томе, сматрам да ћемо ми учинити велику услугу свијету ако јасно и одлучно укажемо на пут који води ка смиривању у свијету, ка слободи и равноправности и мирољубивој сарадњи свих народа.”

Испрпна дебата о свим питањима која су побројана у дневном реду, говори свих учесника одражавали су наведене основне мисли. У ствари, разлике које су очигледно постојале између појединих земаља у вези са извесним конкретним питањима једва да су и дошле до изражаја у току рада Конференције и у завршним документима које је она послале свега пет дана рада једнодушно усвојила. Према томе, овај први састанак шефова неангажованих земаља био је изванредна манифестација конструктивне сарадње и проналажења заједничког језика у свим најважнијим подручјима међународног живота.

У својим говорима учесници су се освртали на поједине проблеме више или мање према својим схватањима и одражавајући конкретна схватања и потребе појединих земаља. По томе је Конференција одисала духом реалности и конкретности — далеко од сваког апстрактног третирања међународних проблема без везе са временом и простором. Она је била стварна компарација гледишта и мјесто за стварање заједничке платформе за акцију.

Њезин значај још је више истакла акција на међународном плану која је слиједила иза Конференције у оквиру Уједињених нација и ван њих, јер се показало да ставове окупљених државника у Београду дијели огромна већина човјечанства. Касније, развој међународних односа није само оправдао очекивања која су се полагала у Конференцију у погледу правилности њених оцјена, него и у погледу њезине улоге у смислу активног фактора на међународној сцени. Период од Конференције до данас био је испуњен великом и успјешном активношћу са циљем остваривања београдске платформе. То је најбоље показала друга конференција одржана у октобру 1963. године у Каиру.

ДОКУМЕНТИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Главни докуменат Конференције била је Декларација, која са Изјавом и писмима чини нераздвојну цјелину. Иако је Декларација у првом реду усмјерена на трајне и најважније свјетске проблеме, у њој се огледа органска повезаност између хитних задатака момента и далекосежних дугорочних циљева. Већ у уводном пасусу окупљени шефови држава и влада констатују да су се састали „у тренутку када се међународна ситуација погоршала и када је свјетски мир озбиљно угрожен.“ Они из тога изводе закључак о потреби појачане борбе за мир и међународну сарадњу али они су свјесни и тога да „потпуно искорјењивање узрока сукоба значи искорјењивање колонијализма у свим његовим видовима и прихватање и спровођење политике мирољубиве коегзистенције у свијету; да се у складу с тим начелима у прелазном и немирном периоду могу поставити чврсти темељи сарадње и братства међу нацијама . . .“

Основни текст Декларације подијељен је у три дијела. У првом дијелу указује се на основне карактеристике најновијег развоја у међународним односима, а у првом реду на успјехе ослободилачких покрета и уопће прогресивних снага у свијету и на основу тога на повећану способност човјечанства да се сачува од катастрофе нуклеарног рата. Декларација затим наставља: „Ослањајући се на то и на вољу својих народа, владе земаља окупљених на овој Конференцији одлучно одбацују као малодушну, бесперспективну и супротну интересима свјетског напретка, тезу да је рат, а и „хладни рат“, неизбежан.“

У другом дијелу Декларација, надовезујући се на неопходност борбе за мир, разматра питање упоредног постојања различитих друштвених система и право на самоодређење сваког народа. Ово посљедње начело постављено је у најширем значењу, оно се не односи само на право на самостално одређивање друштвеног и политичког система, него се поставља насупрот сваком покушају да се једном народу наметне воља споља и да се на било који начин уведу неравноправни односи. Истовремено на основу истог тог начела народи се позивају на конструктивну сарадњу на свим пољима јавног живота. „Свесне да су идеолошке разлике нужан атрибут развитака људског друштва, каже се у завршном пасусу тог дијела, земље учеснице сматрају да народи и владе треба да се уздрже од сваког кориштења идеологија у циљу „хладног рата“, притиска или наметања своје воље.“

Трећи дио Декларације је најдужи и најважнији. У њему се најприје сумирају основне позиције ванблоковске политике а затим се износе горући проблеми данашњег времена „који морају да буду хитно ријешени, како не би довели до непоправљивих посљедица“. Након што је изражено увјерење да ће „појава новоослобођених земаља даље допринјети сужавању подручја блоковских супротности и тиме охрабрити све тенденције којима је циљ учвршћење мира и унапређење мирољубиве сарадње међу независним и равноправним народима“, прелази се на двадесет и седам посебних тачака Декларације.

Прве двије тачке односе се на питање деколонизације уопће. Ту се изражава поновна свечана подршка Декларацији о давању независности колонијалним земљама и народима која је усвојена на XV засједању Генералне скупштине Уједињених нација у јесен 1960. године на приједлог неангажованих земаља.*) Истовремено с реafirмацијом овог акта УН тражи

* Декларација је изгласана са 89 гласова и девет уздржаних 14. децембра 1960. У њој се проглашава право на независност свих колонија, чиме је проширен тај принцип садржан у Повељи, који се тамо примењује изричито само на територије под старатељством, које су сачињавале само мали дио колонијалних посједа.

се у тим тачкама Београдске декларације обустављање сваке оружане борбе, интервенције или помагања колонијалистима у сузбијању ослободилачких покрета.

Слиједећих пет тачака односи се на конкретне борбе за деколонизацију. Трећа тачка посвећена је Алжиру, који у то вријеме још није остварио независност. Пуна подршка даје се захтјеву Привремене владе Алжира да се сачува цјелокупност алжирске територије и затим се изражава задовољство због присуства представника Алжира на Конференцији.

У четвртој тачки даје се пуна подршка ослободилачкој борби народа Анголе, тражи обустављање крвопролића које тамо проводе Португалци и позивају се све мирољубиве земље да помогну народу Анголе. Слиједеће двије тачке односе се на захтјев поштивања интегритета и независности сваког народа у Азији, Африци и Латинској Америци. Посебно се позива Француска да обустави оружану интервенцију у Тунису, гдје је управо у вријеме одржања Конференције била у току акција француских трупа у околини Бизерте, а француске трупе да се у потпуности евакуишу са туниске територије.

Слиједећа тачка односи се на Конго и у њој се позивају све земље да се уздрже од нових интервенција. Пред Конференцију, био је постигнут споразум између Адуле и Гизенге и у Леополдвилу је формирана јединствена влада. Конференција је ипак сматрала за потребно да упозори на опасност поновне иностране интервенције и понављање трагичних догађаја који су ту земљу раздирали практички од самог почетка њезине независности.

Апартхејд у Јужној Африци садржај је осме тачке. Међутим, у свом захтјеву Конференција се не ограничава само на стање у тој земљи, него позива на напуштање расне дискриминације било гдје се она појавила у свијету. На то се надовезује посебна тачка која каже: „Земље учеснице свечано изражавају своје апсолутно поштовање права етничких и вјерских мањина на заштиту, нарочито од злочина геноцида или било које друге повреде њихових основних права.”

У десетој тачки учесници „осуђују империјалистичку политику која се спроводи на Средњем истоку и изјављују да дају подршку пуном успостављању свих права арапског народа Палестине у сагласности са Повелом и резолуцијама Уједињених народа.” Овом формулацијом избјегнуто је изричито нападање на Израел, али је ипак дата начелна подршка арапским сусједима те земље. Позивање на резолуције Уједињених нација односи се прије свега на резолуцију којом је приликом подјеле Палестине одређена гранична линија нове државе. Израел је, као што је познато, проширио своју територију послје краткотрајног рата са сусједима до којег је дошао одмах послје образовања Израела као државе.

Декларација се у једанаестој и дванаестој тачки изјашњава против постојања и стварања војних база на туђој територији, а посебно ако је то против воље тамошњег народа. Друга, од ове двије тачке односи се на базу САД на Куби: „Оне (тј. земље учеснице) такође признају да сјевероамеричка војна база у Гвантанаму на Куби, чијем се даљем одржавању супротстављају влада и народ Кубе, крњи суверенитет и територијални интегритет те земље”.

Подршка Куби дата је и у слиједећој тачки. Ту се најприје опћенито износи увјерење да сви народи имају право да уреде по својој жељи сва питања живота у својој земљи и да имају право на располагање својим природним изворима у складу са начелима међународне сарадње и даље се утврђује да ниједан народ „не може ни у ком случају бити лишен својих сопствених средстава за живот”. Затим се помиње изричито Куба:

„Земље учеснице вјерују да право Кубе и свих народа да слободно бирају своје политичке и друштвене системе, у складу са својим приликама, потребама и могућностима, треба да се поштује”.

У Декларацији се затим устаје у посебној тачки против покушаја да се притиском споља утиче на одређивање спољне политике једне земље. Ова тачка, поред своје трајне вриједности, била је нарочито актуелна у јесен 1961. с обзиром на тадању ситуацију појачаног хладног рата и покушаја да се спријечи јачање неангажованог свијета, чему је управо служила Београдска конференција.

Тачке 15—20. посвећене су проблему разоружања и с њим повезаним проблемима. Задатак разоружања оцјењује се као изванредно хитан и дефинише се као „опће, потпуно и строго међународно контролирано разоружање”. Даље се прецизира: „Опће и потпуно разоружање треба да укључи: елиминисање оружаних снага, наоружања страних база, производње оружја, као и установа и постројења за војну обуку изузев у сврху унутрашње сигурности”. Затим се додаје да оно треба да укључи „тоталну забрану производње, посједовања и употребе нуклеарног оружја, бактериолошког и кемијског оружја, као и елиминисање опреме и уређаја за испоруку, смјештај и операцију оружја за масовно уништавање на националним територијама”.

Даље се позива на међународну сарадњу у коришћењу свемирског простора искључиво у мирољубиве сврхе. Само разоружање треба регулисати посебним уговором и велике силе позивају се да поступе у том смислу. У вези с тим дају се слиједећи конкретни приједлози:

„а) ванблоковске земље треба да буду заступљене убудуће на свим конференцијама за разоружање;

б) све дискусије о разоружању треба да се одржавају под покровитељством Уједињених нација;

в) опће и потпуно разоружање треба да буде загарантовано ефикасним системом инспекције и контроле, с тим да у одговарајућа тијела буду укључени чланови из ванблоковских земаља.”

Коначно се у тим тачкама, посвећеним разоружању, позива на споразум о обустави нуклеарних експеримената и да се у току преговора о том уговору успостави мораторијум, а Генерална скупштина Уједињених нација позива се да одреди једно посебно изванредно засједање посвећено питању разоружања односно да сазове посебну свјетску конференцију у том циљу.

Слиједеће тачке 21—23, посвећене су економским питањима. У првој од ове три тачке констатује се неједнакост наслијеђена од колонијализма и империјализма и тражи хитно уклањање јаза који је настао између развијених земаља и земаља у развоју. „Учесници Конференције предлажу да се смјеста успостави и почне да дјелује Фонд Уједињених нација за капитални развој. Они су се сложили да затраже праведне услове трговине за економски мање развијене земље, а посебно да се подуму конструктивни напори да се уклоне претјеране флукутације у трговини сировина и укину ограничења која негативно дјелују на трговину и приходе земаља у развоју.” Такође се тражи проширење техничког напретка на све земље у развоју.

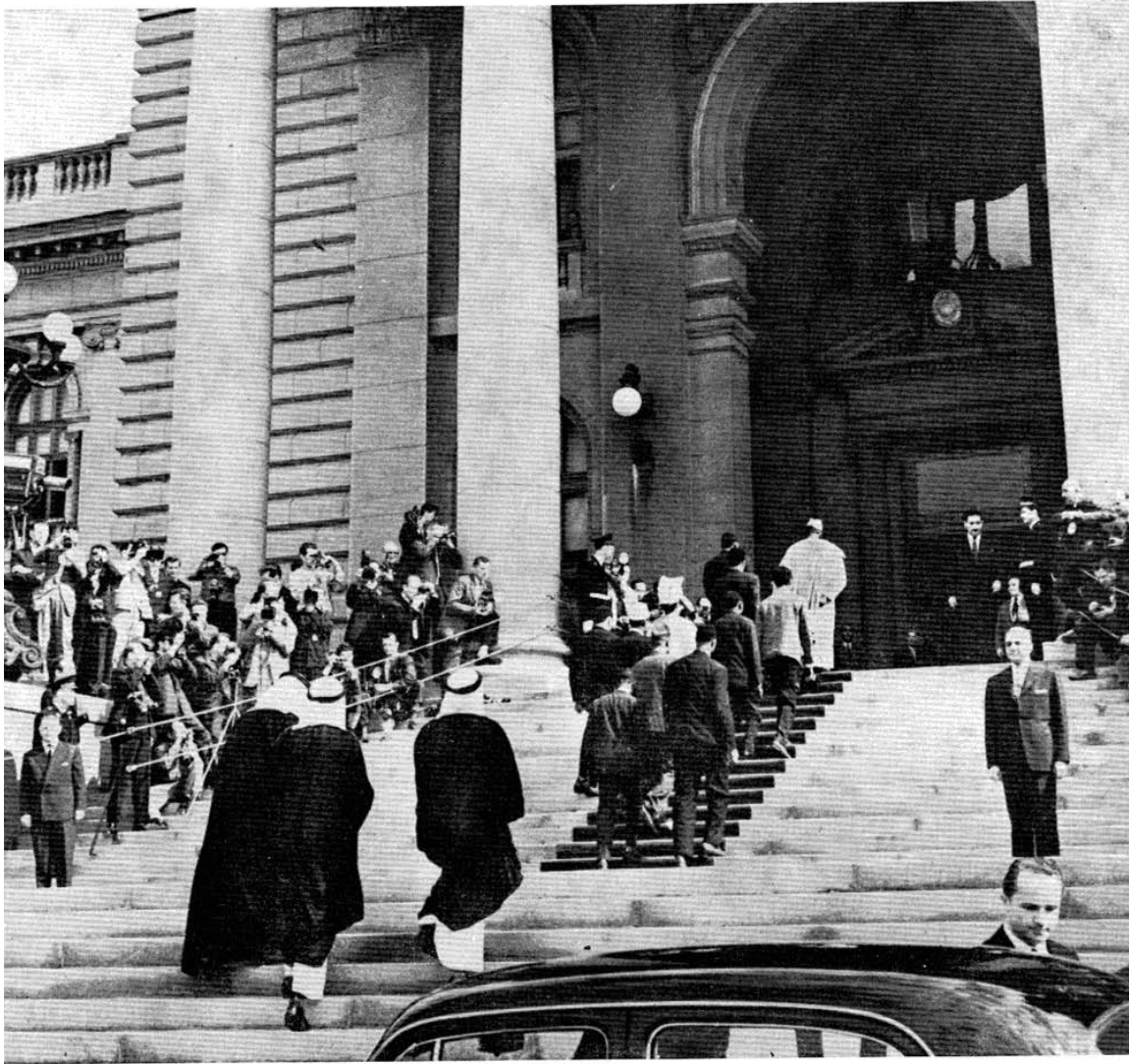
Идућа тачка, двадесет друга, односи се на међусобну сарадњу и помагање самих земаља у развоју. Учесници у том смислу дају и конкре-

БЕОГРАБАНИ СУ СРДАЧНО ПОЗАРАВЉАЛИ СВЕ УЧЕСНИКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ.

LES BELGRADOIS ONT AMICALEMENT SALUÉ LES PARTICIPANTS DE LA CONFÉRENCE.

СТРАНИ ДЕЛЕГАТИ ДОЛАЗЕ НА ОТВА-
РАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ.

LES DÉLÈGES ÉTRANGERS ARRIVENT À
L'OUVERTURE DE LA CONFÉRENCE.

ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ ОТВАРА ПЛЕНАРНО ЗАСЕДАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ.

LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE
OUVRE LA SESSION PLENIÈRE DE LA
CONFÉRENCE.

тан приједлог: „Они позивају све земље у развоју да сазову што скорије међународну конференцију на којој би се дискутовало о њиховим заједничким проблемима и постигао споразум о средствима и начину уклањања сметњи њиховом развоју...” Ова препорука реализована је љети слиједеће године, одржавањем Каирске економске конференције земаља у развоју (9—18. јула 1962). Посљедња од ове три економске тачке утврђује право земаља које примају помоћ да самостално одлуче о начину њезине примјене.

Тачке 24—26. третирају организациона питања из дјелатности Уједињених нација. У њима се тражи проширење чланства Савјета безбједности и Економско-социјалног савјета у складу са проширењем чланства организације, изналажење погодне структуре Секретаријата да се превлада криза која је настала послје смрти Хамаршелда и коначно, примање представника НР Кине као јединих законитих представника те земље у Уједињеним нацијама. Овај посљедњи захтјев, редигован је тако да се односи само на земље које признају владу НР Кине.

Посљедња тачка Декларације односи се на питање Њемачке. Констатује се опћесвјетски значај њемачког питања и узнемиреност у вези са развојем ситуације око Берлина посебно и око Њемачке уопће. Позивајући се на свој Апел, који је прихваћен упоредо са Декларацијом, земље учеснице „позивају све заинтересоване земље да не прибјегавају нити пријете употребом силе у рјешавању њемачког питања и проблема Берлина.

На крају Декларације објављена је одлука да се она уручи Уједињеним нацијама и такођер да се саопћи свим државама свијета.

Друга два документа конференције непосредно се односе на питање хладног рата. Изјава о опасности од рата и апел за мир најприје изражава забринутост учесника Конференције услјед повећане ратне опасности која се развила из погоршања односа између великих сила и затим прелази на позитивне приједлоге. „Ова Конференција сматра, каже се у Изјави, да се та катастрофа мора избјећи и да је зато неодложно и хитно потребно да заинтересоване стране, а нарочито САД и СССР, одмах обуставе своје ратне припреме и кораке вршене у посљедње вријеме, да не предузму никакве мјере које би могле да отежају ситуацију или да допринесу њеном даљем погоршању, и да поновно започну преговоре за мирно рјешење постојећих међусобних размимоилажења, с дужним поштовањем начела Уједињених нација, као и да истрају у преговорима све док и они и остали народи свијета не остваре потпуно разоружање и трајни мир”.

Позивајући се на значај улоге великих сила на обје стране ангажоване у хладном рату у развоју међународних односа, учесници Конференције обраћају се непосредно предсједнику САД и предсједнику владе СССР с апелом да „што хитније успоставе непосредан контакт да би отклонили сукоб који пријети и успоставили мир”. Такођер се изражава вјера да ће се и остале нације, које не учествују на Конференцији, придружити овом апелу.

Писма упућена предсједнику Кенедију и премијеру Хрушчову истовјетног су садржаја и у њима се непосредно сваком од њих преноси апел да успоставе међусобни контакт и тако допринесу попуштању међународне затегнутости. У писмима се наставља: „Увјерени смо, будући да сте обојица одани свјетском миру, да ће ваши напори путем сталних преговора извести свијет и човјечанство из садашњег ћорсокака и омогућити му да ствара и живи за просперитет и мир”.

Једногласним усвајањем ових докумената пред зору 6. септембра 1961. године завршена је Београдска конференција. Док су се учесници

разилазили, новинари су на многим језицима телеграфски и телефонски објавили свијету резултате Конференције. Београдска конференција започела је тиме своју другу егзистенцију, егзистенцију трајног и утицајног фактора у међународним односима.

ОДЈЕЦИ И УЛОГА БЕОГРАДСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Одражавајући основне тенденције и политичку оријентацију земаља у развоју, Конференција није нити у припремном периоду, нити у дискусијама или закључцима уперила оштрицу своје критике ни према једној земљи као таквој. Критици — и то увијек са циљем конструктивног и мирољубивог утицаја — Конференција је подвргнула само одребене поступке. Сазивачи Конференције тај су став више пута јавно подвлачили. Међутим и поред такве уздржаности и намјере да својим поступцима не повећа и онако велику заоштреност и подијељеност у свијету, Декларација и остали акти Конференције наилазили су на критике инспирисане хладноратовским интересима.

Антагонизам на који је Конференција наишла у коментарима и изјавама у разним дијеловима свијета види се и у томе што су често нападали исту поставку изнесену на Конференцији са више страна и у име супротних интереса. То само по себи не треба да послужи као аргумент да је Конференција нашла праву, средњу, линију између странака у хладном рату. Но, нема сумње да је то индиција да је платформа била универзална и да Конференција није подлегла утицајима хладноратовске атмосфере која је у вријеме њезиног сазивања била нарочито интензивна.

Што се пак тиче „средине“, односно „еквидистанце“ — као што је била у то вријеме често дефинирана линија неангажованости, треба истаћи да се учесници Конференције нису ни трудили да нађу ту „средину“. У говорима шефова и у документима, као и у процесу израде тих докумената тражила се *правилна* линија, а није се мјерила удаљеност од ове или оне позиције у погледу датог питања. Штавише учесници нису оклијевали да изразе сагласност са ставовима других земаља, ако су ти конкретни ставови одговарали, по њиховом увјерењу, интересима мира и међународне сарадње.

Пријем на који је Конференција у свијету наишла био је уосталом предреден политичком констелацијом тог времена, у јесен 1961. год. Показало се још једном да је разумно и конструктивно наступање у вријеме великих сукоба и затегнутости и поред своје мирољубивости извргнуто неоправданим критикама и често злобним нападима оних чији поступци ту нездраву атмосферу стварају. Међутим, гледајући данас унатраг на међународну улогу Београдске конференције, не можемо а да не учимо колико су позиције и приједлози неангажованих земаља снажније и трајније утицали на ток догађаја, од ставова који су се тој линији тада супростављали. Једном ријечи, показало се колико је било мудро, а не само храбро, отворено иступити са платформом мирољубиве и активне коезистенције, иако је то непосредно изазвало антагонистичке коментаре управо тамо гдје би усвајање конструктивне политике највише допринјело ликвидацији хладног рата.

Посматрајући данас, послје Каирске конференције, пређени пут, морамо се посебно зауставити на утицају који је Београдска конференција имала на даље развијање заједничке акције неангажованих земаља послје састанка у Београду. Код тога треба да се прије свега осврнемо на засједање Генералне скупштине Уједињених нација које се одржало

у Њу Јорку непосредно последице завршетка конференције у Београду. На том засједању, више него икада раније, било је потребно да неангажоване земље помогну свјетској организацији да превлада једну озбиљну организациону кризу. Требало је да се попуни мјесто генералног секретара последице погибије Хамаршелда.

Иако је то по форми персонално питање, оно је из разумљивих разлога отворило комплексно организационо питање секретаријата, односно политичког интегритета секретаријата као једног од главних органа Уједињених нација. Разни приједлози, и посебно контроверзна око тих приједлога, пријетили су у најмању руку да доведу до импотенције и имобилизације организације у периоду у којем је њезина активност била изванредно потребна. Не само што је ситуација била затегнута — тога је било и раније — него је значај УН порастао посебно још и зато што су постојале реалне могућности да се односи побољшају и да се учине озбиљни кораци у превладавању хладноратовске затегнутости.

Избор У Танга, био је према томе не само успјех неангажованих земаља, реализација једне од поставки Београдске декларације, него и први конкретни корак последице Конференције у правцу смиривања хладног рата. Каснији догађаји су то показали, а посебно улога Генералног секретара у каријској кризи крајем 1962. године.

Даље треба, што се тиче конкретних и видљивих утицаја Конференције, поменути мјесто које су неангажоване земље добиле у Комитету Уједињених нација за разоружање, а што им је дало прилику да активно утичу на премоштавање јаза између великих сила и помогну при доношењу од тада остварених значајних резултата на питањима повезаним са проблематиком разоружања. Тим резултатима додуше само разоружање још није остварено, па чак ни озбиљно начето, али у тако кратком времену то се питање и није могло ријешити. Непосредна и реална корист остварених корака било је стварање боље и помиљивије атмосфере, као предуслова који олакшава да се кроз периферијске мјере приближи језгру проблема.

На економском подручју Конференција је поставила задатак да се ставови земаља у развоју разраде на једној посебној економској конференцији и да се поведе акција за праведније и економски оправдане нове односе на свјетском тржишту. Као одзив на ову одлуку сазвана је Економска конференција неангажованих земаља у Каиру. Она је израдила платформу која је разрадила опће и сажете дефиниције из Београдске декларације. Она је истовремено дала снажан импулс за сазивање конференције Уједињених нација за трговину и развој. Ту конференцију предлагале су неангажоване земље још од јесени 1961. године наилазећи на отпор развијених капиталистичких земаља. Последице Каирске економске конференције и широке подршке коју је њезина платформа добила у земљама у развоју на свим континентима, отпор против сазивања конференције УН престао је.

Тако је био отворен пут да се на најширу трибину изађе са разрађеном економском платформом која је конципирана у Београду. Поред тога то је дало могућности да се на свјетској позорници развије активност коју су неангажоване земље припремиле на својим састанцима и у међусобним консултацијама.

На плану акције за убрзање економског развоја земаља у развоју, Београдска конференција одиграла је, према томе, улогу организатора и иницијатора у једном нарочито значајном моменту. Акција за убрзање економског развоја започела је у Уједињеним нацијама још у првим годинама последице рата. Она је била одраз потребе за међународном акцијом

која је настала појавом на свјетском тржишту нових земаља које су се ослободиле од колонијализма или других облика потчињености развијенијим земаљама. Те земље и поред свих унутарњих напора и спремности ослобођеног народа да и уз жртве превлада наслијеђену заосталост нису могле само властитим напорима да ријеше своје животне проблеме.

Активност земаља у развоју дала је извјесних резултата како у погледу акција Уједињених нација — претежно на пољу техничке помоћи и на пољу здравства — тако и у погледу разних облика билатералне или мултилатералне финансијске и техничке помоћи. Међутим, сви ти резултати били су недовољни и досадашња постигнућа могу се схватити само као почетак систематског дјеловања међународне заједнице у циљу укидања постојеће разлике између развијених земаља и земаља у развоју.

Упоредо са акцијом да се кроз разне форме помоћи помогне економски развој, Београдска конференција поставила је и захтијев да се међународни односи на свјетском тржишту поставе на нову основицу, како би и међународна трговина допринјела убрзању развоја земаља које су економски недовољно развијене да би могле равноправно трговати са високо развијеним земаљама и на тај начин остварити начело обостране користи на којем треба да се заснива трговина.

Реализација тих тежњи изражених у Београдској декларацији била је полазна тачка Декларације 75 земаља на Генералној скупштини Уједињених нација 1963. године, с којом су те земље изашле као са платформом на Конференцији Уједињених нација за трговину и развој у прољеће 1964. године. Око те платформе, допуњене и проширене у току непосредних припрема за Женевску конференцију и на самој Конференцији окупиле су се све земље у развоју без разлике и без обзира на различите политичке оријентације. Све те земље, од Кубе до Јужног Вијетнама, иступале су једнодушно и организовано. Група 75 остала је ипак у свом првобитном њујоршком саставу, али је и у детаљима својих ставова представљала цјелину земаља у развоју. На крају Конференције она се и формално проширила.

У свим комитетима Конференције биле су активне координационе групе земаља у развоју у којима су истакнуту улогу играле „београдске“ земље. Разлике у гледиштима између појединих земаља, које су разумљиво изашле на видјело кад се дискусија конкретизирала и када су почели дјеловати специфични интереси на основу географског положаја или ступња економске развијености, све те разлике разматране су у тим групама и ту су се налазила рјешења која су онда сви заступали на сједницама комитета.

Три мјесеца Женевске конференције били су јединствени примјер широке координације и усклађивања става између осамдесетак земаља са свих континената и са различитим друштвеним уређењем. Дух Београдске конференције реализирао се на грандиозном плану интерконтиненталне сарадње у низу изванредно сложених и конкретних дискусија о животно важним питањима. Овај усклађени и јединствени наступ земаља у развоју ударио је печат цијелој Конференцији и то је свакако био најзначајнији елемент који је утицао на њезин ток.

С друге стране, развијене капиталистичке земље нису успјеле да се снађу до краја Конференције. Њихове припреме и полазне позиције биле су засноване на погрешној оцјени међународне сарадње земаља у развоју. Оне су полазиле од својих погрешних интерпретација Београдске конференције и њезиног значаја у развоју међународних односа. Поздрав и други изрази пажње који су са те стране били исказани Београдској конференцији били су више подстакнути увјерењем да је најбоље куртоазним гестом сузбити сваку претпоставку о противљењу циљевима Конференције

и то тим прије што се вјеровало да послије Конференције и тако неће доћи до неке озбиљније акције неангажованих земаља, јер се оне у толико погледа међусобно разликују.

Карактеристично је у вези с тим подвући противљење развијених земаља и самој иницијативи за сазив Женевске економске конференције. Ово противљење доживјело је озбиљан ударац успјехом Економске конференције неангажованих земаља у Каиру 1962. године и великим одјеком каирске економске платформе у свима земљама у развоју, на свим континентима. Неангажоване земље конституирале су се у ствари као политички актив земаља у развоју, као предводник и организатор широких акција на плану економских односа.

Ипак, још и тада, па и послије Генералне скупштине Уједињених нација 1963. године, на којој је закључено да се у марту 1964. сазове конференција за трговину и развој у Женеви, већина коментара на Западу одбијала је да схвати историјску улогу и значај акције земаља у развоју. С те стране очекивало се да ће у току Конференције доћи до распадања групе 75 земаља у развоју па и самог језгра, то јест „београдске” групе неангажованих земаља. Предвиђало се да ће у „најгорем” случају доћи до галаме и тражења нереалних и неприхватљивих уступака од развијених земаља и да ће глатко и безрезервно одбијање тих захтијева изазвати распадање и трку за мрвицама.

Овакви погледи, који су обилато циркулирали и по ходницима Палате нација у Женеви у почетку Конференције, подсјећали су на гледишта којима је са те исте стране била окруживана и Београдска конференција. Но, важније од те појаве саме биле су њезине посљедице. Развијене земље Запада нису се за Конференцију припремиле и нису имале разрађене ставове у погледу појединих захтијева и позиција које су им биле познате из Београдске, Каирске економске декларације и из платформе 75 земаља из Њу Јорка, а који су ставови били презентирани и на припремном комитету Конференције неколико мјесеци прије њезиног отварања.

Поред свих тих јединствених иступа прије Конференције и поред даље разраде ставова на регионалним састанцима земаља у развоју појединих континената, развијене земље нису дошле на конференцију са конкретним приједлозима, осим неких доста уопћених изјава, чија је практична вриједност била још више смањена низом пажљиво формулираних ограда. Према томе, послје завршетка генералне дебате, када су комитети приступили изучавању конкретних питања, развијене земље Запада нису имале јединствени став.

Женевска конференција је запала у тешкоће. Земље у развоју располагале су додуше са великим бројем гласова и оне су могле са двотрећинском, па и већом већином изгласати сваку резолуцију, али оне то нису желеле да учине. Њима је било јасно да се на Конференцији у првом реду ради о томе да се у духу београдске платформе прошири и на нове основе постави сарадња између развијених и недовољно развијених земаља. То се међутим надгласавањем не би могло постићи. Поред тога развијене земље иступале су појединачно или у мањим групама са посебним иницијативама, које нису биле координиране са другим развијеним земљама, па се према томе нису могле узети као база за једнодушна рјешења. У тим посебним ставовима било је и корисних идеја, па не би ни било умјесно да се овако неразрађене и на брзину одбаце гласањем.

Из свих тих разлога земље у развоју, на иницијативу неангажованих, „београдске” групе, пошле су путем преговарања ван службених сједница, путем тражења опће прихватљивих рјешења. Било је јасно да се тим путем неће доћи до рјешења која би могла дати знатније практичне

резултате, али у датим околностима то је било најбоље. Поред тога земље у развоју тиме су у пракси показале да у остваривању својих захтијева желе да се придржавају оних начела која су у Београду свечано проглашена као база за регулирање међународних односа уопће.

Држање земаља у развоју у току и нарочито на крају Конференције било је најбољи доказ озбиљности и тежине с којом су неангажоване земље окупљене на Београдској конференцији наступиле на међународној сцени. Тиме је до краја дискредитована и онемогућена позиција ниподаштавања или снисходљивог односа према међународним акцијама неангажованих земаља. Огромно интересовање и много озбиљније третирање II конференције неангажованих земаља која је у октобру 1964. године одржана у Каиру у великој је мјери резултат утиска који је учинила реализација на економском пољу оне акције која је започета у Београду.

Социјалистичке земље такођер нису у почетку Женевске конференције показале довољно разумјевања за акцију земаља у развоју. Ни оне нису тој акцији пришле са схватањем озбиљности и далекосежности јединства земаља у развоју, које се послѣ Београдске конференције почело стварати око језгра које су сачињавале неангажоване земље. То је доводило до неоправданог одвајања појма неангажованих од земаља у развоју и отежало оријентацију на Женевској конференцији. Међутим у току Конференције земље окупљене у СЕВ успоставиле су врло конструктивну и активну сарадњу са земаљама у развоју, чија је организованост на Конференцији олакшавала колективне разговоре и усклађивање ставова. За разлику од преговора са западним земаљама, ови су преговори довели до позитивних и конкретних резултата.

Сасвим је разумљиво да ови позитивни резултати у реализацији економске платформе Београдске конференције не би били могући без повољне еволуције политичких односа у свијету послѣ Београдске конференције. Међутим ни тај позитивни развој није текао без активног учешћа неангажованих земаља. Овдје наравно није ријеч о свим појединим захтјевима из Београдске декларације, који се односе на поједина специфична питања, него у првом реду се то односи на опће стање односа и опадања интензитета хладног рата.

Првих дванаест мјесеци послѣ Београдске конференције били су још увијек под знаком велике међународне затегнутости, а посебно је у том периоду доминирала поновна трка у експерименталним експлозијама изванредно моћних термонуклеарних бомби и пројектила. Но, врхунац тог неповољног развоја услиједио је у октобру 1962. године — избијањем тако зване карипске кризе. Одмах по објављивању америчке поморске акције, која је добила име „карантина“, у ствари блокаде кубанске обале, представници преко четрдесет неангажованих земаља у Њу Јорку окупили су се на састанак и покренули акцију миреша.

Истога дана када је у Савјету безбједности текла дебата у повишеном тону, која није обећавала никакве резултате, учеснице Београдске конференције позвале су низ земаља на заједничку акцију. Са заједничког састанка упућена је једна делегација вршиоцу дужности генералног секретара УН У Танту. На челу делегације био је делегат Кипра, земље која је такођер учествовала у Београду. На основу тог демарша У Тант је упутио хитни телеграм председнику Кенедију и премијеру Хрушчову у којем их позива на обуставу акције и хитне директне преговоре. Та порука почиње: „Стални представници великог броја држава чланица УН замолили су ме да вам се у садашњој критичној ситуацији обратим с неодложном молбом.“

Овај апел, састављен у духу београдске платформе изазвао је хитан и позитиван одговор и с једне и с друге стране. Преговори су започели и, као што је познато, криза је преброђена без велике материјалне или моралне штете за једну или другу страну. Утрт је пут новом курсу у односима између највећих сила. У ствари том акцијом, понављањем београдског апела у једној изузетно критичној ситуацији, није разријешена само моментана криза у односима, него је започела серија билатералних контаката који су довели до споразума о дјеломичној забрани нуклеарних експеримената и до низа других споразума о сарадњи у васиони. Дошло је до низа мјера које су олакшале даље смањивање затегнутости, у које треба убројити и успостављање директне телепринтерске линије између Кремља и Бијеле куће.

Истовремено ова је акција показала да Београдска конференција није престала да дјелује политички послје завршне сједнице 6. септембра 1961, него да је постала трајни фактор на међународној сцени. Даље је значајно и то што је у овој акцији учествовало знатно више делегата него што је Београдска конференција имала учесника. Даље повећавање броја учесника на Каирској конференцији 1964. само је настављање те тенденције ширења акције неангажованих земаља. Ово бројчано јачање свакако спада у факторе који дају активности неангажованих земаља већу снагу, али истовремено и сам тај пораст учесника не може се протумачити другачије него као резултат повећаног утицаја политике неангажованости, односно политике коегзистенције.

Ми смо се овдје задржали на два примјера који су показали непосредно како је Београдска конференција утицала на ток међународног збивања на политичком и на економском плану. Но, било би погрешно ефекат Конференције пратити само кроз поједине видљивије акције, без обзира на њихов опћи и далекосежни значај. Политика неангажованости афирмира се свакодневно и на низу наоко ситних акција и у мање драматичним ситуацијама. Зброј свих тих акција и континуираног политичког и психолошког дјеловања не могу се лако илустрирати, али без тога ни велике и драматске акције не би биле могуће.

Ипак историјско мјесто Београдске конференције најбоље је обљежено тиме што је она, кроз потпуну афирмацију неангажованости и снажни импулс који је дала тој политици, довела до кулминације те политике. Другим ријечима она је припремила нову етапу у дјеловању неангажованих земаља, етапу у којој се тежиште пребацује од неангажовања на ангажовање у прилог мирољубиве и активне коегзистенције. Под тим појмом, наравно, треба подразумевати начела коегзистенције без обзира на разлике у друштвеном и политичком систему, али исто тако и равноправност свих народа, укључујући ослобођење свих колонија, као и успоставу равноправности свих људи без обзира на боју њихове коже и коначно успостављање праведних економских односа кроз активну сарадњу у оквиру међународне заједнице са циљем да се укине постојећа разлика у ступњу економске развијености.

До Београдске конференције и непосредно послје ње пред неангажованим земаљама налазио се задатак да се сачувају од увлачења у вртлог хладног рата и да спрјече потпуну подијелу свијета на два наоружана и супротстављена тора. Касније су се домет и улога тих земаља постепено ширили и продубљавали тиме што су оне дошле у могућност да све више и све интензивније утичу на међународне односе у правцу слабљења међународне затегнутости. Коначно, а до тога је дошло на основу постиг-

нутих успјеха, те земље морају да поставе све јасније циљ провођења у живот начела мирољубиве и активне коегзистенције на свим пољима друштвене и посебно међународне дјелатности.

Прелаз од простог издвајања из хладног рата на активније утицање на ток и опсег хладног рата остварило се кроз успјехе на пољу деколонизације и порастом угледа неангажованих земаља. Педесете године овог стољећа биле су у том погледу године од посебног значаја. Најновије тенденције у међународном развоју, слабљење хладног рата и лабављење блоковских структура, представљају процес који пред земље које се залажу за слабљење затегнутости поставља далекосежнији задатак реализације свестране и опћесвјетске сарадње међу народима и државама.

Видљива обиљежја овог новог кретања у првом су реду побољшавање односа између Совјетског Савеза и Сједињених Америчких Држава, као и дивергентна кретања на једној и на другој страни хладноратовске баријере. Карактеристично је да та дивергентна кретања, иако представљају издвајање из раније круте схеме међународног групирања нису увијек на линији прогреса и мира. Очигледно издвајање Француске и Кине из споразума о забрани атомских експеримената није ни прогресивно нити је у интересу борбе против рата. Према томе издвајање из ранијих групација само по себи не може и није циљ ка коме теже неангажоване земље.

Данас је потребно да се једна политика позитивно и стваралачки дефинира кроз позитивну акцију и да се тако провјери да је у интересу развијања међународних односа у правцу коегзистенције. Ова еволуција не представља само успјех неангажованих земаља и њихове политике у протеклим годинама, него показује колико је човјечанство одмакло од најмрачније ере хладног рата. То што се на дневни ред поставља овакав критеријум конструктивности, када сама интенција да се одустане од рата као средства за рјешавање међународних односа није више довољна, показује да је од непосредне заштите мира тежиште акције на међународној сцени пребачено на даљи и виши циљ организације будућег мира.

Тиме наравно није речено да се сада ратна опасност може занемарити, нити то да не треба да се води свијесна и организована борба за мир. Апел Београдске конференције у том погледу не губи актуелност ни данас. Међутим, преко и изнад тога све више су потребни напори да се среде и организују међународни односи на конструктивној платформи и по начелима мирољубиве и активне коегзистенције. Штавише, рад на развијању међународних веза и сарадње на свим пољима најбоља је и најефикаснија метода борбе за мир. Организација мира и сарадње најбољи је начин за сузбијање ратне опасности. То што се раније морала водити директна борба против рата и што је политика издвајања из блокова била главни облик активности неангажованих земаља, била је само посљедица изузетно напете и тешке међународне ситуације у којој систематско дјеловање на изградњи мирних међународних односа није још могло да буде много више него перспективни циљ.

Активно укључивање неангажованих земаља послије Београдске конференције у нове токове и кретања на међународној сцени било је могуће у великој мјери зато што је већ на Београдској конференцији био ударен темељ за такву оријентацију. Учесници Конференције јасно су сагледали и реално оцијенили постигнуте успјехе и сагледали могућности које ће из тога произаћи. Као што смо раније видјели, платформа израбена у Београду предвиђа развој управо у оном правцу у којем се он одвијао.

Учесници Конференције сагледали су већ тада прекретницу ка којој се човјечанство приближава, они су били свјесни да се испуњењем једног дијела програма неангажованости припрема пут ка новим напорима до којих је и дошло ускоро после Конференције у Београду, а посебно на Каирској конференцији.

Leo MATES

CONFERENCE DES NON-ENGAGES A BELGRADE

La conférence des chefs d'Etats non-engagés qui a eu lieu du 1er au 6 septembre 1961 compte parmi les événements des plus importants de l'histoire longue et orageuse de la ville de Belgrade. C'est certainement la réunion la plus saillante en général de l'ensemble des réunions d'hommes d'Etats non seulement à Belgrade mais dans l'histoire nouvelle en général. L'hommage rendu à la Yougoslavie par le choix de Belgrade en tant que lieu de rencontre des chefs des pays non-engagés reflète l'accueil favorable qu'a rencontré partout dans le monde la politique internationale yougoslave. La situation générale dans le monde à la veille de cette conférence était chargée de danger de guerre et de tension aigüe.

Les préparatifs immédiats pour la conférence ont commencé à la conférence préliminaire du Caire le 5 juin 1961. A ce moment là l'ordre du jour de la Conférence a été établi, dont voici les points:

- I) Echanges des vues sur la situation internationale;
- II) Etablissement de la paix internationale et de la sécurité;
  1. Respect du droit des peuples de disposer librement d'eux-mêmes. Lutte contre l'impérialisme, liquidation du colonialisme et du néo-colonialisme;
  2. Respect de la souveraineté et de l'intégrité territoriale des Etats, sans ingérence dans les affaires intérieures d'autres pays;
  3. Discrimination des races et politique d'aparthade;
  4. Désarmement général et complet, défense des expériences nucléaires, collaboration économique internationale.
  5. Coexistence pacifique active entre les pays aux systèmes politiques et sociaux différents;
  6. Rôle et structure des Nations Unies et application de ses résolutions;
- III. Problèmes du développement économique inégal et promotion de la collaboration économique internationale.
- IV. Autres questions.
- V. Communiqué de la conférence.

L'ordre de jour ne représentait cependant pas une base formelle de l'organisation du travail de la conférence. Il a servi d'indication des domaines de la vie internationale que la conférence devait étudier. Toutes les questions citées ont été traitées parallèlement aux discours des chefs des délégations et aux discussions de la conférence et de son comité, y compris la Déclaration de la conférence en tant que son acte principal et final.

Les pays suivants ont pris part à la conférence:

Afghanistan, Alger, Union Birmanienne, Ceylan, Ethiopie, Ghana, Guinée, Indés, Indonésie, Iraque, Yémén, Yougoslavie, Combodge, Chypre, Congo (Léopoldville), Cuba, Mali, Maroc, Népal, Somalie, Soudan, Tunisie, République Arabe Unie. Le Brésil, la Bolivie et l'Ecuador ont envoyé des observateurs.

Le travail de la conférence a été suivi par un grand nombre d'observateurs qui ont représenté dix-neuf mouvements de libération africains, 15 partis socialistes, organisations ouvrières et autres mouvements progressistes de tous les pays du monde.

Cette première réunion des chefs des pays non-engagés était une manifestation extraordinaire de la coopération constructive dans la recherche d'un langage commun dans tous les domaines de la vie internationale.

Le document principal de la Conférence était la Déclaration. Le texte de base de la Déclaration a été divisé en trois parties. La première partie souligne les caractéristiques principales du développement récent des rapports internationaux, le développement des forces progressistes dans le monde et les possibilités meilleures de l'humanité d'éviter la catastrophe d'une guerre atomique. La seconde partie de la Déclaration examine la question de l'existence parallèle de systèmes différents et le droit de chaque peuple à disposer de lui-même. Les peuples sont invités à prendre part à la coopération constructive dans tous les domaines de la vie publique. La troisième partie est la plus longue et la plus importante. Elle englobe 97 points particuliers de la Déclaration. Elle contient les questions principales suivantes: décolonisation en général, lutte pour la décolonisation, appui moral aux mouvements de libération des pays d'Afrique. La conférence invite à abandonner la discrimination raciale où qu'elle puisse se manifester dans le monde. La Déclaration est contre l'existence et la création des bases militaires sur territoire étranger, contre des tentatives d'exercer par pression du dehors une influence sur la politique extérieure d'un pays; une grande partie y est consacrée au problème du désarmement; la Déclaration invite à la collaboration en vue de l'utilisation pacifique des espaces cosmiques. Les questions économiques sont particulièrement accentuées on y demande l'extension du progrès technique sur tous les pays en développement; la collaboration mutuelle et l'aide aux pays en cours de développement.

Finalement la Déclaration publie aussi la décision de transmettre ce texte aux Nations Unies et de le communiquer à tous les pays du monde.

La place historique de la Conférence de Belgrade est définie le mieux par l'affirmation complète des non-engagés et par l'impulsion puissante donnée à cette politique en ouvrant ainsi une étape nouvelle où l'accent passe du non-engagement à l'engagement actif au profit de la coexistence active et pacifique.

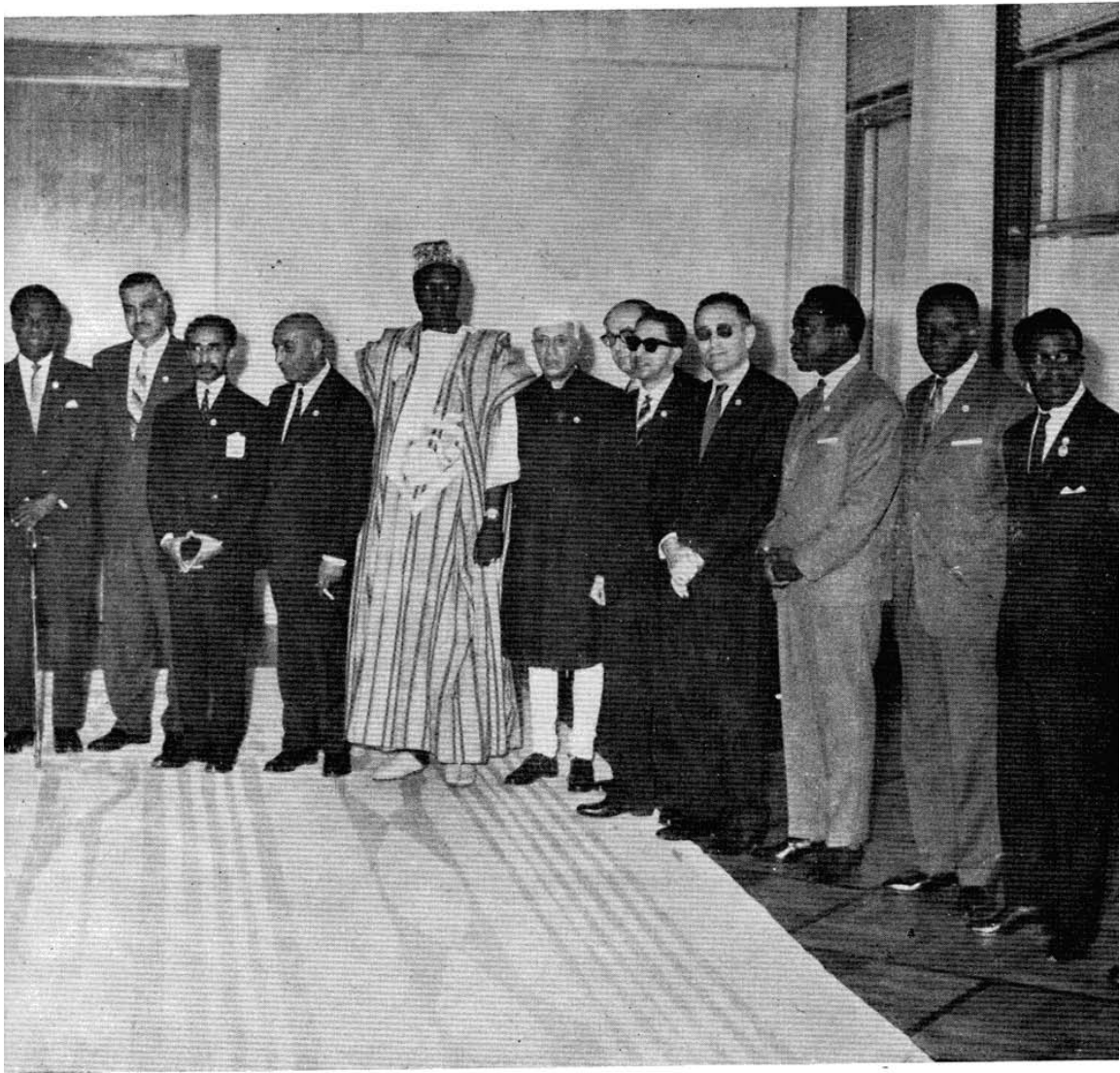
ЗА ВРЕМЕ ЗАТВОРЕНЕ СЕАНИЦЕ ШЕФОВА
ДЕЛЕГАЦИЈА У ЗГРАДИ САВЕЗНОГ
ИЗВРШНОГ ВЕЋА НА НОВОМ БЕОГРАДУ.

PENDANT LA SEANCE FERMEE LES
CHEFS DES DELEGATIONS DANS L'IM-
MEUBLE DU CONSEIL EXECUTIF DE NO-
VI BEOGRAD.

ШЕФОВИ ДЕЛЕГАЦИЈА ПО ЗАВРШЕТКУ
КОНФЕРЕНЦИЈЕ.
LES CHEFS DES DELEGATIONS APRES
LA FIN DE LA CONFERENCE.

ЧЛАНОВИ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДЕЛЕГАЦИЈЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈИ.

LES MEMBRES DE LA DELEGATION YOUGOSLAVE A LA CONFERENCE.

